

Scurătorul

REVISTA LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

SUMARUL :

E. Lovinescu

L. Rebreanu

D. Nanu

V. Al. Jean

Bătrânul.

Elena Farago . Un Crist își începea vecea.

Iza Ston . . . Căsuța cu suspin.

CRONICI :

Editura ALCALAY & Co.

UN LEU

APARE SĂPTĂMANAL

Seheșan
7

A APARUT

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI

Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura ALCALAY & Co.

ȘBURATORUL

REVISTA SĂPTĂMĂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

BCU Cluj COLABORATORI Cluj

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Căfr, Gh. Coșnea, Maria Cunțan, Ludvic Dăuș, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Săn-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Jov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, R. Mândru, Liviu Marian, Claudia Miștitan, Corneliu Mojdovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Nari, Ramiro Ortiz, Maria Pamfilie, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, I. Peltz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al. Rally, L. Rebreanu, Eugen Reigis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratuliat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN LEI 50 = ȘASE LUNI LEI 30

Pentru învățători, profesori și studenți

UN AN LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR | LEU

ȘBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la *Librăria Alcalay & Co.* și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

Director : E. LOVINESCU

„BĂTRÂNUL“

I

După sfortări, care în altă ordine de activitate omească ar fi tăiat istmuri sau scobit tuneluri, *Bătrânul* a fost, în sfârșit, jucat pe scena Teatrului Național cu o montare îngrijită, cu o interpretare excelentă (Soreanu, Bulfinsky, Apepsina Macri-Eftimiu)—dar și într'o atmosferă de ostilitate acumulată prin anticipație. Presa a reflectat-o apoi cu destulă obediență. S'au pus, de altfel, și forme. Talentul literar al autoarei fiind pe deasupra oricărei sugestii și revizuirii, i s'a accentuat chiar importanța. Am asistat astfel la recunoașterea unor merite literare, cu atât mai impresionantă, cu cât venia dela oameni ce nu citiseră, probabil, nici *Ape adânci*, nici *Sfinxul*. Adorăm virtualitățile necunoscutului. Cu o mână cronicarii noștri au aruncat deci flori prozatoarei de talent, iar cu alta i-au zăvorât porțile teatrului împotriva oricărei intruziuni. Prin zelul acestor apărători ai bunelor principii am aflat astfel de existența unor legi dramatice imuabile, peste care nu se poate trece nepedepsit. Leghioana critică stă de veghe la aplicarea canoanelor aristotelice, în numele cărora d-na Hortensia Papadat-Bengescu a fost trimisă la literatură, unde nu umbrește pe nimeni și mai ales pe cei ce au, au avut sau vor avea vre'o piesă de teatru.

Nu-mi stă în intenție de a contesta competența critică a confrăților mei. Voind totuși să le exemplific starea de spirit, printr'un singur citat caracteristic, voi recurge la *România nouă*:

„Dacă vrei, *Bătrânul* este ceva mai mult decât o piesă de teatru. Dar în teatru ca și în orice altă manifestație caracterizată prin precizie, prisosul este tot atât de dăunător ca și lipsurile. În teatru se pășește pe lucruri solide, pe constatări legalizate și pe insinuări legitimate. Teatrul este scara ideală, pe care o putem urca toată lumea deopotrivă când treptele îi sunt în bună stare. În fața primei trepte frânte, teatrul încetează“.

Iată sântința inexorabilă a d-lui Ion Minulescu. Realistul viguros, dramaturgul nostru clasic era indicat pentru orice severități dogmatice. În poezie ca și în fecunda lui operă dramatică, d. Minulescu reprezintă o scară ideală fără nici

o treaptă frântă. Nimănu-i se nimeria deci mai bine pa-loşolul arhanghelului biblic la porţile dramaturgiei române.

* * *

Pe lângă tot ce am scris odinioară despre *Bătrânul*¹⁾ voi adăuga câte-va observaţii sugerate mai mult de spectacolul criticii decât de cel al piesei. Reprezentând oarecum cultul unei tradiţii milenare, mă văd deodată întrecut de unii confrăţi a căror tradiţie nu depăşeşte în realitate un patrar de veac. Punându-se la studiul *Poeticei* lui Aristotel şi al *Artei poetice* a lui Boileau, confrăţii noştri îşi câştigă din timpul pierdut printr'un exces de severitate. Teatrul devine dintr'odată un corp rigid guvernat de legi fixe; poetul versului liber vorbeşte în numele celor trei unităţi; autorii de „reviste“ sunt riguroşi cu ceasornicăria de precizie a operei teatrale. Incomodul creator de viaţă este astfel isgonit din templul artei dramatice de către cele din urmă vestale ale principiilor ermetice.

Discuţiunea poate fi limitată însă la o singură chestiune: —este sau nu *Bătrânul* o lucrare teatrală? Voi răspunde fără nici o ambiguitate: —este şi încă în aşa grad în cât domină literatură dramatică a anilor din urmă.

Teatrul nu este numai o construcţie artificială cu o frumoasă ordonanţă aristotelică sau bernsteiniană. Înainte de toate, teatrul e creaţiunea tangibilă a vieţii. Numai pentru a o face accesibilă publicului într'un spectacol mărginit, viaţa e turnată în forme definite de logica internă a genului. Regulele pot comanda succesul unei piese de teatru; nu trebuie să comande însă oamenii puşi să cumpănească valorile în esenţa lor. Regula nu se poate substitui creaţiunii. Publicul o reclamă din economie intelectuală; regretându-i lipsa, criticul nu trebuie să-i recunoască tirania. Nu fără stupefacţie, oamenii ce erau datori să afirme primatul creaţiunii, s'au pus la adăpostul principiilor rigide; cei ce reclamau libertatea shakespeareiană sau erau în căutarea tuturor modernismelor s'au zăvorât în intoleranţa tradiţiei. În faţa miracolului creaţiunii, am asistat astfel la coaliţia tuturor forţelor latente sau conştiente ce se vor pune întotdeauna în calea irupţiunii la lumină a unui principiu nou şi liberator.

Căci adevăratul miracol al teatrului este creaţiunea vieţii. Toţi criticii au simţit-o, în fond, în *Bătrânul*, şi au şi afirmat-o după sârma ghimpată a principiilor; însuşi d. Minulescu o recunoaşte, deşi numără cu atenţie treptele scării ideale a teatrului. Nici nu se putea tăgădăi. Dela gângavul Codea, „ultimul vlăstar al Deleştilor“ şi până la *Bătrânul* Luca De-

1) *Sburătorul*, I, 50, 51, 52.

Ilescu, de o intelectualitate atât de înaltă și cu o viață interioară atât de fecundă, umanitatea se revarsă în exemplare diferite și tipice, fixate în gesturi definitive. Oamenii aceștia trăesc; nu sunt ficțiuni literare. Având toate dimensiunile vieții, și fiind puternic individualizați uneori numai printr'o singură trăsătură, sunt teatrali în cel mai înalt grad. Scriitura nu trebuie trimisă la literatură, cu flori ce nu acopăr spinii și resentimentele, ci reținută în teatru unde o reclamă darul suprem al creațiunii. După cum „bătrânul“ își povestește emoția în fața primului lui copil, în care pâlpare miracolul existenței pe care mintea omenească aproape nu-l poate înțelege, tot așa dinaintea *Bătrânului*, resimțim aceeași emoție: o operă dramatică în care bate pulsul violent al vieții; făptura omenească trăește. Iată miracolul! În fața lui invitat pe d. Ion Minulescu să ingenunche, uitând pentru o clipă doctele principii în numele cărora își agită sabia de foc la poarta paradisului nostru dramatic.

E. LOVINESCU

Citind *Bătrânul*, rămâi nedumerit. Dialoguri scilicitoare, o scânteie de aforisme, izvorâte negreșit din adâncurile situațiilor, crâmpee de acțiuni divergente, personajii schițate când dramatic, când epic, observații vii amestecate cu amănunte pur cerebrale. Impresia generală e uluitoare: un vârtej năpraznic în care toate contururile se îndoae sau se întretaie fără nici o țință aparentă. Drama? Acțiunea? Conflictul? Intrebări fără răspuns.

Astfel am așteptat cu destulă neîncredere ridicarea cortinei în seara întâi reprezentării a piesei d-nei Papadat-Bengescu. Dar, după câte-va replici, neîncrederea se topește. Ceiace părea amorf la citire, pe scenă se răsfrânge în reliefuri sobre. Atmosfera se creiază repede. O domnișoară se răstește la un servitor care-i primește imprecățiile cu un calm ironic—e vădit că domnișoara, împreună cu familia ei, caută să-și impună o boerie sdruncinată. Apoi treptat-treptat ni se deschid toate ușile casei, vedem limpede în toate ungherele. O familie stranie. Șeful ei e un savant puțin ursuz, puțin mizantrop, dar în realitate având un suflet cald, înțelegător și iubitor. Toată familia îl urăște aproape, fiindcă și dânsul o disprețuește. Dragostea de care are nevoie sufletul lui a găsit-o în noră-sa, o femeie blândă, melancolică, inteligentă, resemnată. Singură ea înțelege năzuințele bătrânului, le respectă și le împărtășește. E colaboratoarea lui harnică, supusă. Simțim că între aceste două ființe s'a stabilit o legătură sufletească superioară, mai mult decât o afecțiune obișnuită, poate o simpatie intelectuală atât de intensă că întrece orice sentiment. În mijlocul familiei vrăjmașe, bătrânul și nora alcătuiesc un bloc unic, aproape o singură ființă.

Pe măsură ce cunoaștem mai bine familia, se proiectează conflictul. Familia râvnește bani, lux, măririi lumești, însăfârșit tot ce poate dori omul comun care trăește numai pentru satisfacții materiale: Dinu vrea să fie ministru. Jean vrea o slujbă fără muncă și cu venituri

bune, Cleo vrea să se mărite după ce a „cam dat cu foarfeca prin rochia de mireasă“, Maria vrea să-și avanseze soțul, până și cretinul Codea vrea să se „situeze“. Dealtfel, întocmai ca familia, toți cei ce frecventează casa Delescu urmăresc, sub diferite măști, aceleași ținte egoiste... În fața și în mijlocul acestei lumi se ridică blocul bătrânului, nenin, senin, disprețuitor al materiei, iubitor de o muncă fără răsplată, pionierul ideei. Precum familia consideră zadarnică și înjositoare ocupația bătrânului, tot astfel dânsul își bate joc de svârcolirile lor de-a parveni.

La sfârșitul actului întâiu antagonismul e precizat. Sunt puse și bazele conflictului: Dinu, fiind în ajun de a deveni ministru, are nevoie de concursul întregii familii, inclusiv bătrânul și nora. Deoparte materialismul lacom, fără scrupuluri, de cealaltă parte idealismul blând, înălțător. Deoparte pasiunea cărnei, cu diversele-i aspecte, de altă parte personificarea ideei.

Mărturisim că, citind *Bătrânul*, ne-a scăpat tocmai antagonismul acesta, grădările acestea mari ce constituie temelia dramei. Deabia în lumina rampei s'a lămurit intenția autoarei. Pe scenă cele două lumi se înfățișază lămurit, ca doi luptători gata să se încaere. Ceiace trebuie să fie o dovadă hotărâtoare că într'adevăr avem de-a face cu o operă pronunțat dramatică și numai dramatică.

Ciocnirea în sine—între materie și idee—fiind prea severă, d-na Papadat-Bengescu, ca o adevărată artistă ce este, a îmbrăcat-o în haina unei pasiuni sentimentale, cesi cu o discreție cumpănită. În realitate bătrânul singur ar fi putut reprezenta ideea. Adăogându-i pe Gina, eroul se dedublează. Bătrânul cu nora, împreună, sunt eroul unic al dramei.

Lupta începe cam brusc între cele două partide. Fiindcă în blocul ideei femeea e mai slabă, asalturile se îndreaptă împotriva ei. Întâi secretarul lui Dinu care umblă s'o ademenească printr'o melancolie amoroasă. Pe urmă Dinu însuși, cerându-i să-i decoreze cu prezența ei recepția de a doua zi. Apoi Cleo, învinovățind-o că și-ar fi înșelat bărbatul. În sfârșit iar Dinu care-i pretinde iubirea trupească ce i se cuvine ca soț. Femeea se clatină. Fără ajutorul bătrânului s'ar prăbuși curând. Dar nici bătrânul nu poate ține piept tuturor atacurilor. Zdrobește acuzația vinovatei Cleo, înlătură momentan momelile secretarului... și atât. La recepție vor apare împreună, sprijinindu-se reciproc. Pretenția soțului însă rămâne suspendată deasupra capului ei, ca o rechemare amenințătoare din lumea cugetării în lumea simțurilor. Și aici însuși bătrânul e neputincios s'o mai ferească. Aici doar o întâmplare va putea-o opri pe marginea prăpăstiei.

Toiul luptei: recepția. Inteligența doboară ușor prostia reprezentată prin invitații viitorului ministru. Amenințarea lui Dinu însă crește. În haina de serată, frumusețea femeii strălucește și cucerește. Semnificare simbolică: ideea, pusă în lumina cuvenită, ispitește mai mult chiar sufletele obtuze. Gina își dă seama că scoborându-se în lumea soțului ei, și-ar pierde echilibrul. Ar fi înfrângerea definitivă. Și atunci începe un joc îndrăzneț: caută să se acopere cu noroi spre a-și ascunde farmecul nepătat. Zadarnic. Dinu o dorește chiar din

brațele secretarului său, „ori și cum“... Deci nu-i mai rămâne decât evadarea. Și fuge, la întâmplare, în casa unui om aproape necunoscut...

Evadarea aceasta e o piatră de încercare pentru Gina. Scăpând de îmbrățișarea soțului ei a găsit îmbrățișarea unui străin. A înlocuit primejdia, n'a înlăturat-o. Tentația simțurilor o pândește, fără a mai avea baremi sprijinul bătrânului. De abia un firicel o mai leagă de lumea superioară, în care sufletul ei găsisse mulțumirea senină. Rămasă singură nu va mai rezista mult, dealtfel ca și bătrânul care fără dânsa e ca un corp fără suflet. Despărțirea lor ar însemna prăbușirea ideii însăși în noroiul materialismului urât... Iată însă că bătrânul se ivește. Unde este ea, e și locul lui. Blocul se reface îndată, poate mai solid, mai rezistent pe urma loviturilor îndurate. În fața lor acuma agresorii sânt siliți să dea înapoi. Insuș Dinu capitulează cel dintâi, umil, plecat, ca un pocăit, recunoscându-și parcă inferioritatea. Femeea poate să lepede haina de războiu și de strălucire. Furtuna a trecut. Prin luptă ideea și-a cucerit definitiv rolul conducător în viața omenească...

Subiectul, astfel, e de o amploare într'adevăr rară. Înțelesul dramei se înalță și câștigă o valoare simbolică profundă. Personagiile, dialogul, evenimentele, decorul toate se pun în slujba unei concepții, servindu-i ca simple mijloace de exteriorizare, fără vre-o importanță deosebită. Sub vestmântul descusut, larg, boțit, trebuie să simțim corpul sănătos, frumos, viu, creat din sufletul unui artist-cugetător puternic.

Desigur că mijloacele de realizare ale d-nei Papadat-Bengescu sânt surprinzătoare. D-sa rămâne și în teatru, ceace este în literatură: un fel de „expresionistă“. Prin aceasta e originală, nouă și puțin accesibilă. Spre deosebire de toți ceilanți scriitori, d-sa reprezintă, singură deocamdată la noi, o școală nouă, cu metode noi de a percepții și de reprezentare. De obicei scriitorul, creând, stă pe loc, privind din acelaș unghiul lumea și viața. D-na Papadat-Bengescu procedează invers; la d-sa lumea și viața stau pe loc, pe când scriitorul își schimbă neîncetat unghiul de observații, năzuind parcă să prindă viața în mers, în desfășurarea ei simultană. Poate că d-na Papadat e mai aproape de adevărata față a vieții, sau poate că nu e: viitorul o să hotărască. Azi însă, având de-a face cu cititori și spectatori, obișnuiți, prin tradiție, să vadă ca și scriitorii cei mulți, procedeele d-sale artistice întâmpină, în mod fatal rezistențe.

Deaceea și *Bătrânul* n'a fost înțeles sau a fost rău înțeles. Lumea aștepta o dramă, construită după calapodul normal, și a rămas nedumerită văzând o lucrare ce i se pare fără compoziție. Judecată cu măsura obișnuită, piesa *Bătrânul* e deslănată, fără acțiune unică, fără culminare, fără desnodământ. D-na Papadat-Bengescu credem că nici n'a vrut să dea nimic din acestea. Pentru d-sa acestea sânt secundare față de gândul călăuzitor, pe care singur îl urmărește cu o stăruință neclintită.

Totuș *Bătrânul* a impresionat, în diferite momente, chiar pe spectatorii cei mai îndărătnici. Fiindcă, din toată desfășurarea reese cu energie caracterul teatral al lucrării. Drama internă, adevărată, ceși învăluită într'un procedeu deosebit, și neobișnuit, țâșnește deseori,

rupând parcă învelitoarea și trecând rampa drept spre sufletele din sală.

Apoi iarăși, cu toată noutatea formei, *Bătrânul* ține neîncetat încordată atenția. Fiecare simte că are în față ceva de seamă și caută să pătrundă, să se familiarizeze. Altă probă că *Bătrânul* e merit numai pentru teatru. Pe scenă numai ceace e teatral nu plicisește.

Și însfârșit, adoptând punctele de privire ale d-nei Papadat, simțim o lacună între actul întâi și al doilea. După expoziția colorată din primul act, conflictul pornește prea brusc în actul următor. Ciocnirea însă trebuia introdusă mai treptat, fără salturi. Lipsa actului suprimat pentru reprezentare nu trece neobservată. Pentru toată dezvoltarea dramei tăetura e dăunătoare. *Bătrânul* s'ar fi prezentat mai plin așa cum l'a scris autoarea. Intervenția regisoratului i-a deschis un gol înzadar.

Bătrânul introduce o formă nouă în teatrul nostru. Se va impune forma aceasta? Cine ar putea spune? E însă o încercare puternică de-a sparge cătușele calapodului în care se înfățișează literatura dramatică de până azi. D-na Papadat-Bengescu e o revoluționară. Nu sântem adepții tendințelor d-sale artistice, dar aceasta nu ne poate împiedica să le stimăm, să le înțelegem și să le apărăm cu toată simpatia.

L. REBREANU

În orice operă de artă, dar mai ales în teatru, autorul realizează fericita îmbinare a acestor două lucruri *contradictorii in sine*: tehnica, — înfățișarea pieselor unui tot — și *inspirația*, adică principiul motrice care insuflă fiziologia pieselor construite în vederea funcționării lor armonice.

Și după cum adevăratul poet nu e preocupat de rimă și ritm, până lauciderea inspirației, ci din potrivă inspirația le târăște cu sine, le scoate proaspete și pe măsura ei, — tot asemenea și dramaturgul: în tehnica lui, nu-și va ucide inspirația; cum muchile unui diamant sporesc focurile apelor lui, așa măestria formei dramatice răsărind spontan din fondul sufletesc al dramei, va scânteia nesilit iradiind flacăra ei interioară.

Această îmbinare mecanico-sufletească, — înjghebare de suflet și pârghii, — e nota distinctivă a unei creații artistice; echilibrarea acestor două contraste nu se face decât prin efortul unei scăpărări de viață, a unui forceps intelectual care strânge în îmbrățișarea lui, — ca pentru întruparea unei noi vieți, — toate elementele în ceartă, reconciliate într'un aliaj mai trainic.

Piesa „*Bătrânul*” împlinește această condiție clasică? În privința tehnicei, încordarea celor mai multe scene, și firescul lor sunt o dovadă. Dar personagiile pășind din lumea închipuirii autoarei, descind cu toată autonomia lor sufletească în lumea pe care o cunoaștem noi? Eu le văd ca pe niște minunate schițe de bas-relief. Indivizii tot mai sunt alipiți cu o parte a profilului lor de sufletul autoarei. Sunt *caracterizați*: dar nu sunt încă individualizați, desprinși cu totul de voința autoarei. Autoarea le-a dat un gest în atitudine, dar îi trage de mână pe fondul bas-reliefului, ca să nu sfârșească gestul început.

Poate că logica lor interioară să nu se potrivească totdeauna

cu a noastră. În orice caz nu sunt indivizi banali,—sunt interesați fiindcă se sbat și vor să iasă din cătușele mediului cu care *nu* sunt mulțumiți. Dar dacă pornim dela principiul că opera de artă trebuie să-ți dea ca ultim efect liniștea și seninătatea pe care nu ți le pot acorda știința și filosofia (care nu rezolvă definitiv nimic)—evoluția complexă în timp și spațiu a unui sentiment, a unei atitudini,—atunci soarta personajilor principale, după căderea cortinei, continuă să ne neliniștească. De pildă soarta Ginei. S'a sfârșit drama ei? Ce existență își prepară ea întorcându-se în acelaș cuib de mânăni? Ori își va păstra integritatea ei sufletească, și prin întoarcerea la cămin drama ei nu s'a sfârșit, căci bărbatul său nu e om care să se ție de alt cuvânt decât acela al caracterului său;—ori ea se va adapta cu mediul, micșorându se sufletește, și-atunci va descinde sigur *după soclul pe care a urcat-o autoarea.*

Dar autoarea reușește în actul al II-lea și al III-lea să ne facă și pe Gina și pe Bătrânul ei prietini, atât de simpatici, în cât simți ca o imperioasă nevoie a dragostei ce le-o păstrezi, să-i vezi ridicându-se într'o supremă mândrie a coloanei lor vertebrale... Și la întrebarea Ginei, „să mergem.. unde?“ te aștepti din clipă în clipă s'auzi pe nobilul Bătrân din actul al II-lea răspunzându-i: „Ori unde, ori unde, ori unde, numai acolo, nu“.

În scurt, obiecția cea mare ce se poate aduce Bătrânului stă în încheere: autoarea le-a dat eroilor o strălucire prea mare în figură și 'n gesturi, la început pentru ca atitudinea lor dela sfârșit, să fie în acord cu ei înșiși.

Ceea ce cred că a dus pe autoare la această încheere este că intelectualitatea sa are o *concepție științifică* despre fenomenele sufletești, pe care vrea s'o transplanteze în artă, grație resurselor sale artistice mari. A fost călăuzită de ideea că oricât ne-am revolta, sufletul e condiționat de fatalitatea angrenajului în care suntem prinși, și mai curând sau mai târziu, intrăm „dans l'ornière commune“.

Dacă în locul concepției științifice a determinismului, ar fi avut una artistică—poate mai false în generalitatea cazurilor, dar adevărată în excepția lor—ar fi atribuit sufletelor eroilor săi favoriți, privilegiul bunurilor *necondiționate de jugurile externe*, și dreptul sufletului de a le sfărâma și trece peste ele.

Dar atunci, opera ar fi fost optimistă, și nu-i putem cere în operă, elemente care nu sunt în sufletul său..

Îi acceptăm și concepția pesimistă,—dar atunci am fi preferat ca în locul perindării Euridicei prin fadul paradis de o noapte, să fi avut alt act,—unul grav sfâșietor... al întoarcerei și cufundării ei din ce în ce mai fără de speranța nici unei evadări, în infernul sortit sufletelor ursite să fie nevinovate și totuși crucificate.

Cu puterile pe care i le cunoaștem, autoarei credem că *Bătrânul* e o operă pe care o poate relua spre a o adânci și termina în chiar spiritul în care a fost concepută.

De la primele impresiuni, care ne-au îndemnat să scrim teatru, devenim, cu voe fără voe, adevărați spioni ai societății. Să vrei să te lepezi de meserie... și nu poți! O rudă, un prietin, un străin, și-a întins mâna, și-a spus un cuvânt, și-a deschis inima. Il ascuți cu un interes pe care el nu-l bănuie! Un gest nepotrivit, o situație ridiculă, o infirmitate sufletească, o atitudine bizară, s'au fixat de îndată pe placa veșnic impresionabilă. Și bietul om e fericit, că ești atât de atent la tot ce spune! L'ai spionat, l'ai prins și l duci cu tine, pentru ca în eterna mișcare a aspectelor sociale, să'l împerechezi cu altul care'i sporește ridiculul sau durerea. Și astfel se formează zi cu zi, galeria tipurilor, care în momentul când pregătești arhitectura piesei, vin și se așază unul câte unul, la locul lor. Nu răspund toți, însă cu aceeași grabă la chemarea spiritului care vrea să-i așeze pe planul, în care se desprinde din jocul unităților sufletul lor colectiv.

Sunt și tipuri rebele: intelectualii, cugetătorii, zăvorâți într'o lume de abstracțiuni, și care se mlădie pe scenă, cu aceeași greutate cu care se mlădie în viață. Când ai reușit să prinzi vreunul—să'l prinzi viu!—succesul e de netăgăduit, definitiv! Dacă toate tipurile reprezentative ale familiei Delescu: Jean, Dinu, Cucoana, Cleo, Maria... până la Codea, trăesc, se mișcă, interesează, este desigur un merit al autoarei care i-a văzut bine, i-a surprins în atitudinea lor hotărâtoare, în liniile care cuprind întreaga lor ființă socială și morală. Marele merit al autoarei este însă, creația Bătrânului. Un intelectual care s'a smuls din cătușele vieții vulgare, s'a înstrăinat de propria lui familie și trăește numai pentru și prin cugetarea lui. Privește cu indiferență sbuciumul steril al propriilor săi copii.

Inchis în laborator, absorbit, concentrat, când e silit să se scoboare în lumea de toate zilele, o vede prin prizma aforismelor isvorâte dintr'un dispreț invincibil. Când trebuie să-și scuture redingota prăfuită și să apară la serata vltorului ministru, primește această corvadă cu o hotărâre aparent liniștită, dar nemulțumirea și necazul lui se trădează în fiecare gest, în fiecare mișcare.

Pentru invitați, e un „număr senzațional“, un „debut“, expoziția unui original, a unui maniac. O simte, din plin, și fiecare replică e un sfârc de bici. Mulțimea flecară a politicianilor sgomotoși și inutile, se îndepărtează cu frică, încercând să-și plimbe orgoliul aiurea!

Nici el, nu se simte la largul lui și n'a venit de bună voe. O pornire sufletească de neînvinș, l'a târât acolo.—E atât de mare vecinica sete de dragoste a sufletului nostru, încât în laboratorul lui, unde, își închipue că tronează liber desrădărcinat, un contemplativ superior,—este prizonierul unei afecțiuni, care-i înfrumusețează și farmecă.

Nora lui, umilită, părăsită, ignorată de bărbatul ei și de familie, se refugiază în laborator și-l ajută în lucrările lui. Apropierea celor două suflete, pe cari le apasă aceeași izolare, vine de la sine firească, inevitabilă.—Și bătrânul prinde o adevărată slăbiciune de femeia nedreptățită al cărui suflet frumos l'a înțeles și o apără cu îndârjire contra bărbatului ei, fără să-și dea seama că apără propria lui viață sufletească—unda de duioșie, care străbate bătrânețea lui mohorâtă.—Nici o situație nu-i se pare grea, nici una ridiculă. Apare la serată numai

pentru Gina, ca să-i dea în cursul unei zguduitoare crize sufletești curajul de a înfrunta primejdia încercând din toate puterile lui să orienteze această epavă omenească, deși vede limpede zădărnicia oricărei silințe.—Când Gina revoltată, rătăcită, trece peste puterile propriului ei temperament și fuge la Lungeanu—bătrânul vine s'o regăsească, alergând după ea ca un copil, gata să se supună tutulor capriciilor, urmărind zigzagul mișcărilor ei de femeie, pe care brutalitatea și cinismul unui soț presumțios și nerod au dezechilibrat-o cu desăvârșire.

El găsește simplu, admisibil, normal tot ce face ea. O urmează.—Nu poate înțelege cum răutatea și nechibzuința omenească l'ar putea lipsi de această dragoste nobilă, care-i luminează sfârșitul.—Sub această formă viața pe care credea că a înfrânt-o, îl recucerește.—In această împreunare de suflete mari stă farmecul întregii lucrări teatrale a Doamnei Papadat-Bengescu. Este teatru și teatru de un ordin superior. De cum apare bătrânul în scenă suntem «cu el», îl aprobăm, îl privim cu simpatie și găsește un credit larg în fața spectatorului căruia se impune prin firea lui cinstită și curagioasă.

Toate celelalte personaje devin episodice.—El le absoarbe, toate trăesc numai spre a-i da lui relief.

Pe bătrânul îl urmărim tot timpul, asupra lui se concentrează atenția și când îl vedem adoptând un copil năpăstuit, de care se apropie ca și când ar reclama vieții un bun ce i-a fost furat, ne devine și mai drag. În desfășurarea pe scenă a acestui personaj, pe care-l simțim planând d'asupra liniei comune, se strecoară ceva din noi, din eternul omenesc, care va interesa vecinic. Nici el care a sfidat viața, și a căutat să ne observe cu privirea rece, ironică, batjocoritoare, nu poate trăi ca și noi—cei de sub linie—fără o slăbiciune, și când speriat, uluit, vine să caute pe Gina în casa lui Lungeanu, îl aprobăm din toată inima!

V. AL. JEAN

IN CURÂND VA APARE DE

E. LOVINESCU

CRITICE

V o l. V.

Editura ALCALAY

Un Crist își începea vecia...

In ziua când — gonit din tronul
Trufiei lui de semizeu—
Muți temutul fariseu
Ce stăpânia de ani amvonul
Din templul sufletului meu,

In albul templu făurit
Din „Crede și nu cerceta“,
Tot gândul ce crezuse sta
Pios, deși nedumerit,
Și trist un lung prohod cânta.

Dar iată că într'un straniu ceas,
Un fulger luminează altarul
Și-un trăznet prăbuși hotarul
Slăvitului iconostas,

Și-a fost destul atât,—Norodul
De gânduri pașnice luă foc,
Și izbucnind schimbă pe loc
In răzvrătit tumult prohodul.

Și cucerind altarul 'n care
Credeau că li'se-ascund minuni,
Sdrobiră vanele cununi
Și falsele mărgăritare.

Se năruise cerbicia
Inconostasului străjer,
Și mitul vanului mister
Își desvelia zădărnicia...

...Departe, într'un colț de cer,
Un Crist își începea vecia.

ELENA FARAGO

CĂSUȚA CU SUSPIN

Casa lor mică și albă era la răspântia drumurilor.—Cine nu i-a văzut, când a sunat ceasul demult așteptat, în care au trebuit cu toții să plece la război?

În ziua aceea, ochii au privit lumina printr'o pânză de lacrimi—căci războiul e război și-a fost război întotdeauna, dar acum arăta mai cumplit ca niciodată.

Și în satul acela pierdut între dealuri, fiecare avea pe cineva care se ducea, ca pretutindeni în tot întinsul țării.

Dar cu toată grija, ce apăsa greu pe inimile tuturor, în ziua despărțirii, toți i-au văzut în pragul căsuței lor de la răspântie.

Ea—mititică și slabă—plângând încet, cu capul rezimat de brațul lui; el—înalt și voinic—cu mâna pe umărul ei, cu privirea umedă, ținută în gol.

Ea, era mama; și ei era băiatul.

Acei cari treceau în sus și în jos pe la răspântie, se uitau lung la ei. Ei nu vedeau pe nimeni, și n'auzeau nimic.—Și când toți tinerii s'au adunat să plece,—femei, copii, bătrâni, l'au văzut pe el, cum i-a ridicat capul cu blândețe, cum s'a uitat la dânsa parcă să-și zugrăvească în suflet chipul, așa cum îl vedea atunci, cum a sărutat-o pe amândoi ochii și pe frunte... Nu! N'a putut!

N'a putut să-i spue nici un cuvânt... nici măcar „nu mai plânge...”—și nici ea n'a putut să-i spue nici un cuvânt; ci l'a sărutat, a făcut semnul crucei; și-a ridicat privirile spre cer...

Satul răsuna de cântece războinice.

Căruțele treceau una după alta, cu câte cinci, cu câte șase, ba altele mai mari duceau și câte zece.—Așa plecau cu toții!

Iar la trecerea lor, cei rămași, din marginea drumului, de pe la porți, fluturau din ștergere albe.

La ieșirea din sat chiuiiau ficăii, de le răsundeau dealurile de pretutindeni.

Câtva timp s'au auzit chiuiturile lor prelungi, care se întorceau spre sat ca un ultim rămas bun;—pe urmă, totul s'a pierdut în depărtări, și liniștea s'a așternut peste întinsuri...

Multe luni trecuseră de atunci.

La poarta căsuței albe dela răspântie, se jucuau copiii vecinilor.—Curtea era așa de liniștită...

Un covor de iarbă minunată, pe care parcă nici odată nu trecuse pas de om, se întindea departe împrejurul colacului fântânei... și la cine s'a mai văzut acolo în sat așa colac frumos săpat în piatră?.. la cine atâta tăcere și atâta verdeță?..

Copii se uitau printre zăbrelele gardului, și se urcau pe stin-ghiile porții.

Ar fi vrut să intre și nu îndrăzneau!.. și nimeni nu-i opria.

Dar li se părea lor, că c'ne intră în curtea accia trebuie să tacă, pentrucă acolo câine nu lătra, om nu vorbea, și ușa nu se deschidea. niciodată.

Intr'o seară unul dintre ei, s'a apropiat și-a deschis puțin porțița, dar nu a făcut nici un pas înăuntru, și a fugit.—Până să adoarmă l'a chinuit gândul—„să văz are s'o închidă c.neva!—și peste noapte a visat că o închisese Maica Domnului.

A doua zi când s'a trezit, nouri fugeau pe cer alungați de un vânt strașnic. Copacii fremătau cumplit, și se plâneau și se îndoiu, de s'auzia de departe plânsul salcânilor înalți și-a sălciilor bătrâne.

Parcă niciodată nu plânseseră ca acum.

Copilul se apropie de foc și se gândi la porțița deschisă.

— Din pricina mea, își zise el, Maica Domnului e supărată—în timp ce mamă-sa veni să așeze o oală de mâncare pe vatra, și-i spuse:

— Dă-te la oparte!..

— Ce stai acolo nemișcat?—il mai întrebă ea.

Iar el, uitându-se la sbuciumul de afară prin ochiul de giam, o întrebă:

— De ce bate vântul așa de tare?

Dar nu trecu o clipă, și o lumină vie ca de flacăra umplu odaia și-l sili să închidă ochii.

Un zgomot ca și când s'ar"fi despicat pământul... se simți cuprins în brațe.—Femea făcu de trei ori semnul crucei și zise lângă urechea lui:

— Maică a Domnului!..

Când băiatul deschise ochii, oala fierbea pe foc, și mama-i netezia fruntea și zicea:

— Cum să nu te sperii tu un copil, când m'am speriat eu, femea în toată firea!

Ești galben ca o frunză de toamnă!..

O ploaie deasă și mare se porni, de curgea apa din gard în gard, cât era drumul de larg.

Indată ce se mai liniști de sus, copilul nu mai avu răbdare.

Se furișă în tindă, din tindă afară.. afară pe poartă... se tupilă pe lângă gard... Apa-i venea până aproape de genunchi, și-l luă cu dânsa până la căsuța de la răspântie.

Acolo apele se adunau cu zgomot din toate părțile; acolo apa-trecea de genunchi..

Se duse până aproape de porțița pe care o deschisese în ajun, și rămase nemișcat la câțiva pași de dânsa... porțița era închisă. „Maica Domnului“—murmură el singur în mijlocul drumului, și se întoarse acasă încetșor.

Dar n'avu noroc...—Maică-sa-i deschise ușa.—Era roșie de necaz: ploaia-i încase pușori de la cloștile târzii

— De ce ai plecat de acasă? il întrebă ea.

— Unde ai fost? Cine te-a trimes?

— Cine ți-a spus să te duci?.. și la fiecare întrebare, îi cădea câte una pe spinare.

Apoi spuse, arătându-i vatra :

— Să stai acolo până te-i usca!—și eși în tindă, din tindă afară; iar copilul rămase plângând lângă foc.

Peste noapte l'au prins frigurile.—Fruntea-i ardea și maică-sa plângea înmuindu-și degetele în oțet, și frecându-i tâmpile și obrăjiorii.

...Ce n'a spus el în noaptea aceea?

Impreunându-și mâinile micșoare, și întorcând capul spre perețe zicea :

— Sfântă Maică a Domnului, iartă-mă, iartă-mă!..

Și Sfânta se arăta și-i spunea :

— Nu-mi cere mie iertare... cere-i ei!.. și el întreba :

— Cine e „ea“?

Și Sfânta-i răspundea :

— E mătușa bătrână care a închis portița când a plecat.

Și el vorbind cu maica Domnului, fără teamă, îi zicea :

— Știu, acum, știu!.. mătușa cea bună, tușa bătrână, pe care am văzut-o plângând, demult, când a închis portița și a plecat...

În vatră, cenușa era rece. Maică-sa adormise lângă dânsul.

Vântul deschise ușa de la tindă, și un motan miorlăi lung trecând peste prag...

— Mamă,—zise băiatul a doua zi, sculându-se,—unde e tușa bătrână care a plecat din casa de la răspântie?

— Nu știu, dragul maichii, nu știu!.. Da bine că te aud vorbind și treaz că multe ai mai spus în somn.

Și copilul așteptă iar noaptea, ca să vie maica Domnului, s'o întrebe pe ea.

De data asta a venit pe la miezul nopții. Și n'a stat departe, ci s'a plecat spre dânsul și s'a uitat la el, cu privirile ei ca două raze blânde coborâte din două stele cerești.

El a întins mânuțele spre dânsa, dar nu i-a mai spus „iartă-mă“ ca în noaptea trecută, ci a întrebat'o despre tușa bătrână...

— Unde este? Am să mă duc s'o găesc, spuse el, numai să știu unde este...

— Ești prea mic—zise sfânta, și drumul e prea lung pentru tine...

Lui i-a părut rău, și-a oftat, și iar a întrebat :

— Atunci de ce nu m'ai iertat, pentru că ești aici aproape de mine, și de ce m'ai trimes la dânsa, care este departe?..

Dar sfânta a plecat fără să i răspundă, și el a plâns.. a plâns...

Peste zi i-a fost mai rău.—A treia noapte a așteptat iar.. Ea a venit tocmai în spre zivă și băiatul a întrebat'o :

— Ce să fac?

— Așteaptă că va veni...—Și maica Domnului voi să se îndepărteze; dar el, cu mâna lui mică apucă și strânse haina albastră ca cerul care-i cădea de pe umeri până la pământ.

— Oare de ce a plecat de la casa ei, mătușa cea bună?..

— Ca să plângă pe cineva care a murit...

— Și cine a murit? întrebă băiatul.

— Copilul ei... și în ochii Maicei Domnului străluciră două lacrimi mari, cari au căzut dealungul hainei pe mâna micuță.

— Am să mor și eu?.. Și atunci mama mea are să plece să plângă în locuri străine?..

— Nu!—Și maica Domnului i-a atins ușor obrazul cu mâna ei rece și albă—Lui i s'a părut că nimeni nu l'a mângâiat vreodată atât de blând... Apoi a dispărut și n'a mai venit.

Copilul s'a făcut bine; dar gândul mătușei bune nu i-a mai eșit din minte.

* * *

Intr-o seară, toate păsările tăcuseră pe ramuri. Cea din urmă rază de lumină fugise... și vântul se ascunsese—unde?.. aproape de înălțimile cerului și departe de marginile pământului... Iar fața pârăului era lucie și liniștită, parcă se oprise din vecinicul ei curs.

Nici o frunză nu se mișca, și oamenii cuprinși de taina tăcerii, se retrăseseră fiecare pe la casele lor, ca și când s'ar fi fost înțeles să nu turbure firea cu zgomot de vorbe.

Pe așa timp de seară tăcută, cobora de pe deal în vale, o mică, slabă formă omenească.

Un băț cu care dibuia înainte, o ajuta să-și ție calea pe pământuri mai netezite, și fără să știe de mergea pe marile drumuri bătute de toți, știa prea bine că de pe dealul acela cobora în satul ei.

Câteodată se opria, și ducea mâna la ochi, și se uita împrejur, până departe;—parcă ar fi văzut în noapte cine știe ce locuri minunate... pe urmă pleca din nou, cu pași mărunți, la vale.

Și târziu când ajunse în dreptul celei dintâi case din sat, își duse mâna iar la ochi;—de data asta nu ca să privească, ci ca să-și scuture în țărâna drumului regăsit, boabe mari și limpezi ca cleștarul, ce picurau de un timp mereu din „pustiile ei de ochi.“

Trecu ca o umbră pe cărarea bătută, de alungul gardurilor împletite, pe sub crengile înegrite de noapte ale salcânilor mândri și înalți ce făceau fala satului.

Trecu așa de ușor, încât nici un câine nu s'a trezit în urma ei.

Și când a ajuns la răspântie,—la căsuța albă de la răspântie—a deschis binișor porțița, și simțind iarba moale sub picioarele-i obosite, s'a lăsat în genunchi, și-a sărutat pământul care înverzise de atâtea ori sub privirile ei.

Înainte de a intra în casă, cu cheia de la lacușei în brâu, s'a așezat pe colacul de piatră al fântânei.—A stat acolo mult timp ca o închipuire a umbrelor.

Cândurile îi erau parcă aproape, și parcă-i erau departe... Nu-i părea bine că a ajuns, căci ce avea să mai facă deacum înainte, dacă nu-i mai rămâne nici cale de făcut!..

Un suspin eșit din adâncul pieptului, se ridică, se răspândi, se pierdu în întuneric.

Și cum era aflata liniște în jurul ei ei, suspinul acela, a fost singurul zgomot care a tăiat tăcerea nopței..

A doua zi de dimineață, lumea a rămas uimită văzând ușa întredeschisă la căsuța albă de la răspântie, și puțin după aceea tot satul a știut, că s'a întors mama băiatului care-a murit în război.

Da, s'a întors, mai mititică parcă și mai slabă de cum plecase, cu obrazii mai adânc brăzdați, și cu luminile ochilor mereu jucând în lacrimi.

— Mai era oare altceva pe lume decât amar și lacrimi? — Nu-și amintea de timpurile de demult, decât ca să plângă iar, și iar.

Iar căsuța ei, ne mai auzind nici voce de veselie, nici sunet de răs, oameni i-au zis în scurt, „căsuța cu suspin“.

* * *

Copilul se întreba: „cum să mă duc?“ și-și tot făcea drum pe la porțiță, dar înăuntru nu intra... Nu știa cum să înceapă... Nu-i venea să spue... și ce să spue?... Are să-l crează cineva că Maica Domnului a venit la dânsul, și că ea l'a trimis la tușa bătrână?

Câteodată i-se părea că nu e atât de mare greșala lui... „Făcuse cuiva vreun rău?“... și câte odată i se părea că e de neertat. Cum a putut el să deschidă o porțiță de care nimeni nu se atingea.

Pe urmă, îl mai oprea ceva. Era că tușa bună, niciodată nu se uita la el când trecea pe acolo... Nu-l mai chema ca în altă vreme, când găsea la dânsa mălai dulce, și câteodată pâine coaptă pe vatră, de pe care scutura întâi cenușa căldicică... Nu, toate astea, parcă le-a suflat vântul!

Tușa bună nu mai avea ochi decât să plângă, și nu mai vedea pe nimeni.

Nici el n'ar mai fi vrut nimic din bunătățile de odinioară... N'ar fi vrut decât să-l chema la dânsa... Atunci ar fi fost ușor... Atunci ar fi știut cum să-i spue... Inima lui îi porunca că trebuie să spue...

* * *

Intr'o seară, o lampă cu lumină slabă ca de candelă, ardea în căsuța cea cu suspin, și bătrâna pe un scăunel de lemn, cu capul între mâini, se uita la cărbunii cari se stingeau în gura cuptorului.

Gândul ei se ducea mereu în același loc... la o mică movilă de pământ, pierdută în munți. Acolo era toată lumea gândurilor ei; acolo era închis tot pentru totdeauna.

Și cum stătea așa în fața vetrei, cu gândul răătăcitor pe potecile pădurilor depărtate, i-se păru că aude un scârțait de ușe.

Care nu-i fu mirarea, când văzu strecurându-se înăuntru, o umbră de copil desculț, în cămașe,—așa cum umblau copiii în sat la dânsa.

— Cine ești? — întrebă ea întinzând o mână tremurândă ca să se încredințeze de e într'adevăr, ori de e o arătare—căci ochii ei plini de lacrimi nici în lumină de zi nu mai vedeau bine.

Dar în loc de răspuns, un trup subțirel lunecă pe lângă mâna ce ținea întinsă, și un copil într'adevăr se lăsa în genunchi lângă dânsa, și cu capul în poala ei, începu să plângă.

— Cine ești? — Ce cauți tu în casa unei bătrâne care nu mai știe de lume nici lumea de dânsa? — Dece plângi?

Copilul ridică capul

Bătrâna a ascultat tot ce i-a spus; iar pe măsura ce istorisea, ochii băiatului străluciau ca două licăriri de ce în ce mai vii, iar când isprăvi vocea lui se stinse într'o întrebare... „mă erți?“...

— N'ai făcut nici un rău, i-a spus bătrâna netezind părul bălai, și atingându-și buzele de fruntea ridicată spre dânsa... Maica Domnului dacă te-a trimese—cine știe?—poate a vrut să nu fii singură în seara de azi...

— E rău să fii singură?—întrebă copilul, deslușind la lumina slabă obrazul pe care-l cunoștea demult.

Văzând că buzele nu se mișcă pentru a-i da răspunsul, era gata se întrebe din nou, când simți pe mâna ce-o uitase în poala bătrânei un strop cald de lacrimă.

Intocmai așa simțise, în noaptea acea când a fost bolnav, lacrima Maicei Domnului căzând pe mâna lui... și tocmai pe aceeași mână și tocmai în același loc...

Atunci copilul, cum a văzut că se face cu lucrurile sfinte,—așa a făcut el cu lacrima aceia—care în mintea lui era parcă aceeași cu lacrima de atunci...—își duse mâna la gură, și-o șterse de buze, cu un zgomot înăbușit care a fost o sărutare.—Pe urmă—trecându-și brațele pe după gâtul mătușei, căsuța cea cu suspin prinse între pereții ei cuvinte spuse atât de blând, cum de mult nu mai auzise.

— N'ai să mai fii singură, tușe bună,—zise el.—În fiecare zi am să fii la tine, pentru că mama are întotdeauna cu cine să vorbească; da tu nu ai pe nimeni.

— Vrei, tușe, vrei așa?

— Vreau, puișor—vreau!..

Și el n'a putut niciodată să știe de ce răspunzându-i astfel, lacrimile tușei au curs mai mult ca de obicei, și de ce sărutându-l în creștet, un suspin i-a eșit din adâncul inimei.

De atunci, cu primele raze ale zilei, în fiecare dimineață, copilul se suia pe prispa căsuței albe de la răspântie; și privind pe ochiul de geam, striga râzând și tare cât putea!

— Cucu!.. ghici tușe cine e?..

...Cine ar putea să fie?.. Cine alt venia să-i învioreze bătrânețele pustii, cu un răs limpede, și cu un sunet de glas argintiu, dar mătușa din casă cu spatele întors spre geam, spunea:

— Ești tu ciocârlie!..

— Nu!

— Atunci, ești tu cocoșel!

— Nu!..

Până când, ori eșia tușea bună afară la el, de-i poleia pe amândoi razele soarelui; ori intra el, alergând cu mâinile întinse către dânsa, și atunci încerca să-l ridice, cu un surâs slab, și zicea:

— Când surâde o babă mohorâtă ca mine, Maica Domnului binecuvintează un copil ca tine...

A APĂRUT DE :

E. Lovinescu

COMEDIA DRAGOSTEI

ROMAN

Lei 7.50

LULU

ROMAN

Lei 10

Editura ALCALAY & Co.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Au apărut de colaboratorii Sburătorului

Elena Farago: SOAPTELE AMURGULUI

VERSURI

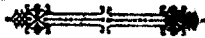

Alexandrina Scurtu: SONETE

A APĂRUT DE :

E. LOVINESCŪ

CRITICE Vol. I: Impresionismul în critică, Eminescu, Caragiale, D. Anghel, St. O. Iosif, M. Sadoveanu, E. Lovinescu, Em. Gârleanu, Ion Miulescu, Elena Farago, I. Al. Brătescu-Voinești, Octavian Goga, C. Sandu Aldea, I. A. Bassarabescu, Conțesa de Noailles etc.

Lei 8

CRITICE Vol. II: Pe drumurile Eladei, Matilde Serao, Emile Faguet, Benvenuto Cellini, J.-J. Weiss, Antonio Fogazzaro, M. Sadoveanu, D. Anghel, P. Cerna, Oct. Goga.

Lei 8

CRITICE Vol. III: Victor Eftimiu, Alex. Macedonski, M. Sorbul, Cinquantenarul romanului românesc, Oct. Goga, St. O. Iosif, Em. Gârleanu, D. Anghel, Coșbuc, Z. Bărsan, Vasile Alecsandri și antichitatea romană, Henry Bataille, Carlo Goldoni etc.

Lei 10

CRITICE Vol. VI: Revizuiiri literare : Caragiale, T. Maiorescu, C. Dobrogeanu Gherea, Al. Vlahuță, I. Al. Brătescu-Voinești, N. Iorga, Literatura „Semănătorului“, Poezia populară.

Lei 12

Sub Hpar: CRITICE, Vol. V.

Editura ALCALAY